

NOSTALGIA DAR ȘI ILUZIA PERFECȚIUNII

ANTITEZE

ucid sau nu, mărturisit sau nu, sîntem chinuți de o tiranică nostalgie a perfecțiunii. Modelul ar putea fi edenul biblic sau, în varianta grecească, andrognul platonician, dar nostalgia paradisului pierdut își răstoarnă imaginea într-o utopie a perfecțiunii care ne marchează dorința, voința și actul. Am plecat de la perfecțiune și aspirăm să ne întoarcem la ea, restul nefiind decît suferința parcursului și, mai cu seamă, Incomensurabilitatea lui.

Cîtă vreme ne aflăm încercuți în gulagul totalitar, imaginea perfecțiunii avea contur și părea tangibilă prin simpla escaladare sau prăbușire a fortificațiilor sufocante. Dincolo (în timp și în spațiu) era, pare-se, paradisul regăsit. Ne-a ținut, mai mult sau mai puțin, în viață, printre atîtea agresiuni mistificatoare ale perfecțiunii comuniste - omul nou, visul de aur, socialismul multilateral dezvoltat, culmile de progres și civilizație, împlinirea idealurilor de veacuri ale poporului, unitatea de monolit și atîtea altele -, ideea că vom răzbi dincolo, iar acest dincolo ni se înfățișa, într-o existență torturată de fals, minclună, crimă fizică și morală, drept perfecțiunea posibilă.

Sîntem, lată, dincolo și descoperim cu spalmă că nici vorbă nu poate fi de perfecțiune, utopia rămînd iremediabil validă, iar șocul destrămării unei imagini de paradis ne lovește brutal și ne paralizează centrul vital. Societatea noastră e departe de a fi democratică, democrația noastră e departe de a fi adevărată, iar adevărul nostru e departe de a fi perfect. Ne vine greu, după ce am așteptat și am sperat atît, să înțelegem că iluzia a născut altă iluzie și că această lege teribilă a lanțului fatidic: iluzie - realitate - iluzie este indestructibilă. În încercarea de a învinge Imperfecțiunea, o adîncim, iar imaginea paradisiacă se deteriorează perpetuu, îndepărtîndu-se de noi în ritm accelerat. De aici stresul, nemulțumirea, iritarea, violența, refuzul Intercomunicării, fiecare socotîndu-l pe celălalt vinovat de spulberarea iluziei, nimeni nevoind să accepte ideea că perfecțiunea este o nostalgie ascunsă într-o utopie, că ea se găsește în afara noastră și nesupusă voinței noastre, în timp ce doar Imperfecțiunea este reală, prezentă și făcînd parte din noi, din fiecare dintre noi și din toți laolaltă.

O societate perfectă? "Știm că viitorul nostru va fi o societate Imperfectă, o societate de oameni obișnuți și cu conflicte obișnuite, dar, tocmai din acest motiv, o societate care nu trebuie să renunțe la normele morale în numele iluziilor politice". (Adam Michnik, După Revoluție). Despre condiția Imperfecțiunii vorbea și economistul Anghel Rugină. Dacă am reuși să ne împăcăm cu ideea Imperfecțiunii, am suporta-o mai ușor la ceilalți știînd-o și a noastră, am fi mai puțin neîngăduitori și răi, mai puțin intratabili și egoiști, mai deschiși comunicării prin dialog și, în cele din urmă, mai puțin vulnerabili în fața dez-iluziei.

Ar însemna aceasta o renunțare la normele morale sau la dorința de perfecțiune? Dimpotrivă, am fi mai apti să discernem realitatea de utopie, dar și mai apti întru perfecționare. În timpul campaniei sale electorale, un remarcabil politician german le spunea alegătorilor: noi, germanii, am tîns întotdeauna spre perfecțiune, pînă și fascismul l-am făcut aproape perfect; ei bine, acum vom demonstra că putem construi o democrație perfectă. Dar cîte victime și cîte orori au presărat drumul spre un fascism perfect și, larăși, cîte renunțări, cîte eforturi, cîte reconsiderări ale normelor morale au stat și stau încă la baza democrației germane! E democrația germană o democrație perfectă? Greu de spus. Dar este, în orice caz, o bună și echilibrată înțelegere a raportului dintre realitatea Imperfectă și aspirația spre perfecțiune. Monstruozitatea de a construi Răul perfect nu poate fi compensată doar prin deconstrucție, ci printr-o nouă construcție în care se proiectează Binele perfect.

Societatea noastră a trebuit nu numai să pulverizeze totalitarismul aproape perfect al comunismului de tip stalinist; ea trebuie acum să-și asume ridicarea unei democrații care să tindă spre perfecțiune, ceea ce nu se poate obține printr-un salt. Imperfecția ne va urmări multă vreme, suferința parcursului fiind, ca întotdeauna, greu suportabilă. Ce vom face? Vom continua să ne urîm între noi sau vom încerca să înțelegem, fiecare, Imperfecțiunea celuilalt? În această situație dramatică, artiștii vor întreține utopia perfecțiunii, făcîndu-ne existența și mai greu de îndurat, așa cum au încercat pînă nu de mult mesagerii art-ideologiei comuniste, sau ne vor arăta curajos Imperfecțiunile prezentului, dar hrînind speranța învingerii lor? Fiindcă, mă gîndesc, arta, fie ea și expresia celei mai cumplite disperări, nu este atît creatoare de iluzie, cît, mai curînd, creatoare de speranță.

DUMITRU SOLOMON